

Takamatkalta musiikkiammattiin

– käsityksiä ja kokemuksia perhetaustan merkityksestä musiikin ammattipolulla

Emmi Kaasalainen

Kandidaatin tutkielma

Kulttuurinen musiikintutkimus

Taideyliopiston Sibelius-Akatemian Seinäjoen yksikkö

Toukokuu 2025

Taideyliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Tutkielman tai kirjallisen työn nimi	Sivumäärä
Takamatkalta musiikkiammattiin – käsityksiä ja kokemuksia perhetaustan merkityksestä musiikin ammattipolulla	36 sivua
Tekijän nimi	Lukukausi
Emmi Kaasalainen	Kevät 2025
Aineryhmän nimi	
Kulttuurisen musiikintutkimuksen aineryhmä	
<p>Tarkastelen tutkielmassani perhetaustan merkitystä musiikin kentällä: miten perhetausta vaikuttaa musiikin koulutuspolkuun ja ammatilliseen uraan? Teoreettisena viitekehäyksenä hyödynnän Pierre Bourdieun yhteiskuntaluokkaa koskevasta teoretisoinnista ammentavaa tutkimusta ja lähinnä kotimaista taiteen ja koulutuksen eriarvoisuutta käsittelevää tutkimusta.</p> <p>Haastattelin kolmea musiikin ammattilaista, joita yhdistää klassisen musiikin soitonopettajan koulutus ja musiikkiopistosta ammattiopintoihin edennyt koulutuspolku. Tämän lisäksi heillä on kokemusta muista musiikin alan koulutuksista ja rooleista.</p> <p>Aineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä ja teemoiteltiin teoreettisen tarkastelun pohjaksi. Olen tarkastellut Bourdieun pääoman lajeihin peilaten, miten perhetaustaan liittyvät tekijät vaikuttavat musiikkiopintojen alkuvaiheessa, ammattiopintoihin siirryttäessä ja työelämässä.</p> <p>Perheen tuki, opettajien kannustus ja vertaisten esimerkit korostuivat erityisesti harrastuksen syventyessä kohti ammattiopintoja. Mikäli kotoa ei saatu aktiivista ohjausta musiikkiuralle, ammattiin hakeutuminen saattoi tapahtua viiveellä ja usein opettajan kannuksesta.</p> <p>Perhetaustan koettiin vaikuttavan myös kykyyn sietää epävarman alan riskejä ja siihen, kuinka kokonaisvaltaisesti musiikkiuran vaatimuksiin, harjoitteluun ja verkostoitumiseen, on mahdollista paneutua.</p> <p>Sosiaaliset verkostot sekä alan käytäntöjen ja ihmisten tuntemus olivat keskeisiä työllistymisen kannalta, jolloin perheeltä perityt verkostot tuovat etulyöntiasemaa. Ilman valmiita verkostoja niiden rakentaminen vaatii aikaa. Verkostot auttavat myös ymmärtämään kentän toimintatavat.</p> <p>Perhetaustan kasautuvat vaikutukset voivat synnyttää rakenteellista eriarvoisuutta, jolloin meritoitumisen lähtökohdat ja mahdollisuudet ovat erilaiset, mikä saattaa taas mahdollisesti kaventaa sosiaalista moninaisuutta erityisesti alan arvostetuinta huippua kohti mentäessä.</p>	
Hakusanat	
Musiikintutkimus, perhetausta, yhteiskuntaluokat, eriarvoisuus, musiikkiala	
Tutkielma on tarkistettu plagiaatintarkastusjärjestelmällä	
6.6.2025 Kimi Kärki	

Sisällysluettelo

Johdanto	5
1.1 Tutkimuskysymyksistä	5
1.2 Käsitteistä	7
1.3 Yhteiskuntaluokka eriarvoisuutta kuvaavana käsitteenä	8
1.4 Aineistosta, analyysistä ja tutkimusetiikasta	9
2 Lähtökohtien erot musiikkiopintojen alkuvaiheessa	11
2.1 Musiikkiopintojen aloitus ja Bourdieun pääomien lajit	11
2.2 Kulttuurinen pääoma ja oppimisvalmiudet	13
2.3 Valintojen kynnyksellä: Toimintahorisontti ja sen avartuminen	15
3 Kohti ammattia	20
3.1 Sisäinen palo, poikkeusyksilöisyys ja Bourdieun karismaideologia	20
3.2 Yhteisöön kuuluminen ja sosiaalinen pääoma	22
4 Työelämä	24
4.1 Verkostot ja symbolinen pääoma	24
4.2 Taloudellinen pääoma ja uran edistämisen mahdollisuudet	26
4.3 Eriarvoistavat mekanismit ja meritoitumisen problematiikka	27
5 Yhteenveto	30
Lähteet	32

Johdanto

1.1 Tutkimuskysymyksistä

Tutkielmani tavoitteena on hahmotella perhetaustan merkitystä ja vaikutusta musiikin kentällä toimimiseen: Miten perhetausta näyttäytyy läpi muusikon koulutuspolun? Minkälaisia vaikutuksia perhetaustalla on musiikkiammatissa toimimiseen? Työssäni tarkastelen musiikkiammatissa toimivien haastateltavien kokemuksiin peilaten, millaiset lähtökohdista riippuvat tekijät voivat luoda eriarvoisuutta erilaisista taustoista tulevien välille.¹ Toivon, että tutkielmani lisäksi osaltaan ymmärrystä, miten lähtökohdista riippuvat tekijät voivat joko edesauttaa tai hankaloittaa meritoitumista ja menestystä musiikin kentällä.

Taiteellinen kenttä on mielletty perinteisesti liberaalin ja vapaamielisen toiminnan alueeksi, jota muun yhteiskunnan hierarkiat eivät määritä vahvasti. Taiteellisen menestyksen ajatellaan liittyvän lähinnä yksilön ominaisuuksiin, ja kentän ihanteina vallitsee yhdenvertaisuus, avoimuus ja meritokratia, johon sisältyy ajatus mahdollisuuksien tasa-arvosta. Tällaiset taidealoilla vallitsevat käsitykset ja ihanteet voivat kuitenkin hankaloittaa aloilla esiintyvän eriarvoisuuden käsittelyä. (Roiha 2023a.)

Kiinnostuin perhetaustan vaikutuksesta musiikin ammattilaisuuteen lukiessani koreografi Laura Lehtisen ja tanssitaiteilija Elsa Heikkilän aloittaman Työväenluokkainen tausta ja ruumiillisuus -hankkeen (myös Luokkahanke)² julkaisua *Tanssitaide, luokka ja ruumiillisuus* (2023). Lapsesta asti kertyneet kokemukseni musiikin parissa alkoivat yhdistyä aiemmissä yliopisto-opinnoissa havaitsemiini perhetaustan tuottamiin eroihin. Julkaisua lukiessani aloin pohtia, onkohan musiikin puolla tehty mitään vastaavaa, ja mitä musiikin puolelta piirtyisi esiin?

Taide- ja kulttuurialojen eriarvoisuuteen liittyvää tutkimusta on tehty Suomessa jonkin verran (Ilmola-Sheppard ym. 2021; Roiha 2017; Roiha 2019; Roiha 2023a). Edellä mainitun Työväenluokkainen tausta ja ruumiillisuus -hankkeen lisäksi ArtsEqual-hankkeen pitkälti musiikkikasvattajista koostunut *Arts Education for All* -ryhmä on tarkastellut eriarvoistavia mekanismeja taiteen perusopetuksessa (Juntunen 2021). Perheen merkitystä musiikin harrastamisessa on sivuttu ainakin yhdessä väitöskirjassa ja muutamassa tuoreemmassa musiikin alan

---

¹ Otsikon takamatka viittaa työssä esiin tulleisiin perhetaustasta riippuviin erilaisiin lähtökohtiin sekä siihen lisätyöhön, jota yksilö joutuu tekemään tasatakseen näistä erilaisista lähtökohdista johtuvia tekijöitä.

² <https://www.luokkahanke.com/>

opinnäytetyössä.³ Tässä yhteydessä mainittakoon myös Mari Käyhkön yliopistossa opiskelevia ja työskenteleviä työläistäustaisia naisia koskevat tutkimukset (Käyhkö 2008; 2014; 2023).

Tarkastelen työssä musiikkiammattilaisten käsityksiä perhetaustan merkityksestä painottuen institutionaaliseen koulutuspolkuun. Tällä viitataan reittiin, jossa musiikkiammatilaiseksi on valmistuttu joko korkeakoulusta tai ammattikorkeakoulusta, ja vaadittavat valmiudet on hankittu muussa musiikkioppilaitoksessa. Tiedostan, etten rajauksellani tavoita musiikin ammattikentän tai sen toimijoiden monimuotoisuutta. Musiikkiammatteihin voi olla monenlaisia polkuja, eikä oppilaitoksen kautta saatava muodollinen koulutus ole kaikkialla välttämättömyys. Käsittelyni ulkopuolelle jäävät esimerkiksi kysymykset eri musiikkilajien parissa toimivien ihmisten taustojen mahdollisista eroista, eri taustoista tulevien mahdollisesti erilaiset reitit musiikkiammatteihin tai perhetaustan vaikutukset musiikkimakuun tai musiikkilajeihin suuntautumiseen.

Vaikka musiikkioppilaitoksissa on aikojen saatossa tapahtunut muutoksia, esimerkiksi taiteen perusopetus painottuu yhä pitkälti länsimaiseen taidemusiikkiin. Taidemusiikkipainotus näkyy työssä myös siten, että haastateltaviani yhdistää musiikkipedagogin tutkinto taidemusiikin saralla.

Olen rajannut työni alueeseen, jossa oletan ilmenevän sosiaalista stratifikaatiota eli yhteiskunnan kerrostuneisuutta seuraavista syistä: Taiteen korkeakouluopetus edellyttää taiteenalan tuntemusta ja harrastuneisuutta (Huhtakallio & Lindroos 2023). Musiikin opiskelu alkaa usein jo lapsena ja taiteen perusopetus toimii ensimmäisenä seulana kohti ammattiopintoja. Esimerkiksi Sibelius-Akatemian opiskelijoista 90 % on osallistunut taiteen perusopetukseen (Karnerva ym. 2023). Musiikkiharrastus valikoituu tavallisemmin sosioekonomisesti hyväosaisista perheistä tuleville lapsille. Näissä perheissä arvostetaan taiteen harrastamista, kulttuuria ja myös koulutusta. (Reeves 2015, 494; Linnavalli ym. 2023, 9; Juntunen 2021, 28.) 2000-luvun eriarvoistumiskehityksestä ja sosiaalisen liikkuvuuden vähenemisestä huolimatta yliopistopintoihin osallistuminen on aikojen saatossa yhdenvertaistunut (Kalalahti & Nori 2023).

---

³ Musiikin piiristä seuraavat opinnäytteet: Rytkönen, A. 2023. *Sosioekonomisen aseman vaikutus soitinvalintaan*. Kandidaatin tutkielma. Jyväskylän yliopisto; Leskinen, E. 2022. *Konservatorio ja kulttuurinen pääoma. Taide-musiikkiharrastuksen merkitys lapsiperheiden kulttuurisessa reproduktiossa*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto; Wikstén, Aapo. 2017. *Musiikin harrastajasta musiikin ammattilaiseksi. Näkökulmia muusikon eri urapolkuihin*. Kandidaatin tutkielma. Taideyliopisto; Vitikka-Koponen, P. (2019). *Sosioekonomisen aseman, musiikkiharrastuksen ja psyykkisen hyvinvoinnin yhteydet*; Kosonen, E. (2001). *Mitä mieltä on pianonsoitossa? 13–15-vuotiaiden pianonsoittajien kokemuksia musiikkiharrastuksestaan*. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto. JYX-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:951-39-1170-5>

Erityisesti arvostetuimpien alojen yhteys perhetaustaan on edelleen voimakas. Myös taideammatit periytyvät monia ammatteja todennäköisemmin niiden erityistä pätevyyttä ja korkeaa koulutusta vaativan luonteen vuoksi. (Kalalahti & Nori 2023, 33; Härkönen 2010, 56; Keski-Petäjä & Witting 2016.) Näistä lähtökohdista käsin oletan perhetaustan vaikuttavan musiikkiammatissa toimimisen edellytyksiin. Kysyn, millaista merkitystä perhetaustalla on musiikin kentällä? Miten perhetausta näyttäytyy muusikon koulutuspolulla? Minkälaisia vaikutuksia perhetaustalla on musiikkiammatissa toimimiseen?

1.2 Käsitteistä

Avaan lyhyesti käsitteitä musiikkiammatilainen, perhetausta ja kokemus, sekä perhetaustasta johtuvien erojen kuvaamiseen käytettävää käsitteistöä.

Joidenkin haastateltavieni kanssa keskusteluissa nousi esiin ammattinimikkeiden käyttö ja niiden kontekstisidonnaisuus, toimintaympäristöstä ja sen hierarkioista riippuen hyvinkin erilaiset nimikkeiden käytön kriteerit. Olen valinnut käyttää ilmausta musiikkiammatilainen mahduttaakseni käsitteen alle erilaisia musiikillisia identiteettejä, musiikillista toimintaa ja käsitteitä muusikkoudesta, ja mahduttaakseni sen alle myös ne rinnakkaiset roolit ja toimenkuvat, joissa haastateltavat voivat toimia.

Tutkielmassani pyrin kuvailemaan haastateltavien kokemuksia, ja tavoittamaan haastateltavien kokemuksilleen antamia merkityksiä. Kokemuksen käsitteellä ei ole vakiintuneita konventioita. Kokemus on samaan aikaan sekä jotain yksilön kannalta arvokasta, ainutkertaista ja subjektiivista, että jaettuun tietoon osallistuvaa ja yhdistävää, tunnistettavissa olevia ilmiöitä. Kokemus on nähty vaiheena kohti yleispätevää tietoa, johon kuitenkin liittyy tilannesidonnaisuutensa ja sattumanvaraisuutensa. Narratiivisesta näkökulmasta kokemus muodostuu sekä yksilöllisesti että sosiaalisesti, jolloin kertomukset myös esittävät ja muotoilevat kokemuksia. (Toikkanen & Virtanen, 2018, 9–18; Tökkäri 2018, 65.)

Käymieni keskustelujen perusteella olen valinnut käyttää kysymysten asettelussa sanaa perhetausta. Valitsemalla neutraaliksi ja yksilölliseksi koetun ilmauksen, olen pyrkinyt välttämään tarpeetonta vastustusta herättäviä mielle yhtymiä, jotka saattavat suotta vaikeuttaa asian käsittelyä.

Hahmotan perhetaustan tuottamia eroja pitkälti sosiologian viitekehyksestä, etenkin Pierre Bourdieun (1973; 1984; 1986) yhteiskuntaluokkien muodostumista koskevan ajattelun kautta, johon palaan myöhemmin. On selvää, ettei mikään perhetaustaa kuvaava

käsite tai luokittelu tavoita sitä monimuotoisuutta, jota näihin kategorioihin asetetut ihmiset edustavat. Ajattelen yhteiskuntaluokkaan liittyvää käsitteistöä kuitenkin tarvittavan, jottei tarkastelu jää vain yksilötasolle vaan voi paljastaa myös rakenteellisia tekijöitä, jotka luovat epätasa-arvoa tietyn kaltaisesta taustasta – tai niiden ulkopuolelta – tuleville.

Yhteiskuntaluokan käsite soveltuu kuvaamaan näitä erilaisia taustoja ja sosiaalisia asemaa, joihin yksilöt syntymässään asettuvat, ja joissa vallitsee erilaiset resurssit ja mahdollisuudet, joiden varaan rakentaa elämänsä. Erilaiset resurssit ja mahdollisuudet näkyvät muun muassa kasvuympäristössä, sen materiaalisissa olosuhteissa, sosiaalisissa suhteissa, sekä siinä, millaisena ihminen oppii näkemään oman paikkansa yhteiskunnassa. (Käyhkö 2008.)

1.3 Yhteiskuntaluokka eriarvoisuutta kuvaavana käsitteenä

Yhteiskuntaluokkia tarkastelemalla voidaan hahmottaa toimijuuksia ja vallan jakaantumista erilaisten ihmisryhmien välillä. Luokan vaikutukset ovat yhteydessä hyvinvoinnin epätasaiseen jakautumiseen, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja ihmisryhmien välisiin kuiluihin. Yhteiskuntaluokkaa on alettu käsittää enenevästi kehollistuneena, elettyinä, jokapäiväisenä kokemuksena. Luokka asettuu yhdeksi teemaksi eriarvoisuutta tuottavien rakenteellisten tekijöiden, kuten sukupuolen, seksuaalisuuden, kansalaisuuden tai etnisyyden vyyhdissä.⁴ (Roiha 2023a, 16; Silvennoinen ym. 2023, 17.)

Suomessa on vallinnut vahva usko tasa-arvoon ja koulutuksellista yhdenvertaisuutta on pidetty lähes itsestäänselvyytenä. Usko ”tasa-arvon mallimaahan” voi kuitenkin estää näkemästä mahdollisia epäkohtia, ja tämä on voinut paradoksaalisesti johtaa siihen, ettei luokasta tai muista eriarvoisuutta tuottavista rakenteista ole osattu tai haluttu puhua. (Käyhkö 2014; Roiha 2023b, 17; Juntunen 2021, 28–42.)

Puhumisen vaikeuden takia yhteiskuntaluokkiin liittyvä epätasa-arvo voi jäädä helposti huomaamattomaksi (Mikkonen & Korhonen 2018). Osin kyse saattaa olla myös luokan käsitteen

---

⁴ Yhteiskuntaluokkia koskeva tutkimus on lisääntynyt pitkin 2000-luvun. Samaan aikaan sosioekonomiset erot ovat kääntyneet jälleen kasvuun ja myöhäiskapitalistinen yhteiskunta individualistisine ihmiskäsityksineen on herättänyt kritiikkiä (Roiha 2023a). Luokan käsite on otettu käyttöön välineenä, jolla tarkastella moderneissa yhteiskunnissa havaittavia sisäisiä jakoja, ja Suomen kontekstissa vallinnut luokan käsitteen poliittinen lataus on vähentynyt (Kolbe 2010, 7–8). Yhteiskuntaluokka kietoutuu yhdeksi osatekijäksi eriarvoistavien erojen kokonaisuutta, jota esim. intersektionaalisuudella pyritään tarkastelemaan (mm. hooks 2000).

historiallisesta painolastista. Ihmiset myöskään harvemmin ovat suhteessa keskenään luokkatervein tai rakentavat identiteettinsä, itsearvostuksen ja statuksensa luokkaan liittyen, minkä vuoksi luokkaan identifioituminen voi olla heikkoa (LeGrand 2008, 21). Toisaalta taas eriarvoisuutta tuottavia mekanismeja on hankala tunnistaa, saati poistaa, jos asian ei katsota koskevan itseä, eivätkä keskiluokkaisesta taustasta tulevat välttämättä tunnista tai tunnusta yhteiskuntaluokkien olemassaoloa ja vaikutusta yksilön kokemusmaailmaan. (Heikkilä ym. 2023, Juntunen 2021, 42.)

Yhteiskuntaluokan käsitteellä ei ole yksiselitteistä määritelmää. Tässä tutkielmassa hahmotan luokkaa lähinnä Bourdieun (1986) pääomien hallinnan kautta. Teoria konkretisoi, miten yhteiskuntaluokassa ei ole kysymys ainoastaan taloudellisista resursseista, eikä luokan tuottama eriarvoisuus rajoitu ainoastaan taloudellisen epätasa-arvoon. Luokkien nähdään muodostuvan erilaisten pääomien – taloudellisen, kulttuurisen, sosiaalisen ja symbolisen pääoman vuorovaikutuksessa. Taloudellinen pääoma viittaa rahaksi muutettavissa olevaan varallisuuteen. Sosiaalinen pääoma tarkoittaa yhteisöihin ja verkostoihin kuulumista, ja sosiaalisten kontaktien kautta muodostuvaa hyötyä. Kulttuurinen pääoma on sekä perittyä että koulutuksen kautta saatua tietoa ja taitoa, joka määrittävät yksilön sosiaalista asemaa erilaisissa hierarkioissa. Symbolinen pääoma on abstrakteinta ja voi viitata mihin tahansa tietyssä toimintaympäristössä arvokkaana pidettyyn pääoman lajiin. (Bourdieu 1986; Roiha 2023a.)

Musiikkiin kytkeytyy valta, vallankäyttö, ihmisten ja yhteisöjen välille rakentuvat valtasuhteet ja poliittisuus, kuten myös erilaiset rajoitukset ja mahdollisuudet, jotka vaikuttavat ihmisen musiikilliseen toimintaan. Kulttuurisen musiikintutkimuksen kohteena voi olla mikä tahansa musiikkikulttuurinen ilmiö, sillä musiikin ymmärretään olevan erottamattomasti kytköksissä kulttuuriin ja ympäröivään yhteiskuntaan. (Leppänen & Moisala, 2003, 78–83.)

1.4 Aineistosta, analyysistä ja tutkimusetiikasta

Tutkielman empiirinen aineisto koostuu kolmesta teemahaastattelusta. Teemahaastattelulla voi päästä käsiksi yksilöllisiin kokemuksiin ja käsityksiin, joiden kautta moniulotteiset rakenteelliset tekijät voivat alkaa hahmottua. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina, joissa haastateltavien kanssa on käyty läpi samoja teemoja, mutta järjestys ja keskustelun painopiste on vaihdellut haastattelusta toiseen. (Hirsjärvi & Hurme, 2011, 41–48.)

Haastattelin kolmea musiikkiammattilaista, joita yhdistää klassisen musiikin saralla suoritettu pedagogin pätevyys ja kokemus musiikkiopiston taiteen perusopetuksesta sekä opettajana että oppilaana. Kaikilla heistä on myös vähintään jokin toinen musiikkialaan liittyvä ammattikorkeakoulu- tai korkeakoulututkinto, ja erilaisia rooleja musiikin kentällä.

Haastateltavat ilmoittivat sanallisesti vapaaehtoisuutensa ja suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta haastattelutallenteiden alussa. Haastateltavat esiintyvät tallenteilla nimettöminä ja tekstissä heihin viitataan pseudonyymein H1, H2 ja H3. Aineiston keruussa on noudatettu minimoinnin periaatetta (Tietoarkisto). Tallenteita purkaessa olen anonymisoinut mahdollisia tunnistetietoja, kuten oppilaitoksia ja instrumentteja. Täyden anonymiteetin takaaminen on kuitenkin vaikeaa, sillä musiikkiammattilaisten joukko näyttäytyy verkottuneena, ja näin ollen tarinoiden perusteella mahdollisesti yhdistettävissä ennestään tuttuihin henkilöihin.

Haastatteluaineisto on analysoitu käyttäen aineistolähtöistä laadullista sisällönanalyysia, jossa aineisto on pelkistetty ja ryhmitelty teemoittain. Toistuvat teemat on käsitteellistetty keskustelun mahdollistamiseksi tutkimuskirjallisuuden kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 103–113.)

Aineistolähtöisyydessä on kuitenkin rajoituksensa, sillä tutkimusasetelma, menetelmät ja käytetyt käsitteet ovat tutkijan valitsemia ja vaikuttavat täten tutkijan tekemiin päätelmiin. Ennen menetelmällisyyden muotoutumista olin perehtynyt taiteen parissa tehtyyn eriarvoisuutta koskevaan tutkimukseen sekä Bourdieun ajatuksiin taidekontekstissa. Ajattelen sekä tämän tiedon että omien huomioideni musiikin kentällä ohjanneen eklektisesti sekä kysymysten muotoutumisen että analyysia. Fenomenologis-hermeneuttisessa perinteessä tutkijan positio suhteessa aiheeseen pyritään tuomaan läpinäkyvästi esiin. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 96–97.)

Hahmottelin kysymyksiin johtaneita ennakkokäsityksiäni työpäiväkirjassani, jossa peilasin prosessin aikana esiin tulleita tekijöitä omiin kokemuksiini musiikkia harrastamattomasta työväenluokkaisesta perheestä tulevana toimijana. Tässä työssä empiirinen aineisto on kuitenkin rajattu haastatteluihin, joista sellaisenaan nousi esiin runsaasti erilaisia kertomuksia ja jäsenyksiä näkökulmia. Olen joutunut rajaamaan näiden käsittelyn kandidaatin tutkielman mittaan sopivaksi. Aineiston kanssa työskennellessäni olen pyrkinyt kohti kokonaiskuvaa, josta voi hahmottaa perhetaustaan liittyviä keskeisiä ulottuvuuksia musiikin kentällä.

2 Lähtökohtien erot musiikkiopintojen alkuvaiheessa

2.1 Musiikkiopintojen aloitus ja Bourdieun pääomien lajit

Vanhemmat toimivat lastensa harrastusmahdollisuuksien portinvartijana arvojen, käsitystensä ja resurssiensa puitteissa. Taidemusiikkiharrastukseen hakeutuminen ja sitoutuminen vaatii taloudellisten ja ajallisten resurssien lisäksi myös kulttuurista pääomaa (Leskinen 2022). Kulttuurinen pääoma on perittyä ja koulutuksen kautta saatua tietoa ja taitoa sen moninaisissa ilmenemismuodoissa (Bourdieu 1986).

Peilaan vanhempien roolia harrastuksen mahdollistajana H1:n kertomuksesta: H1 on lähtöisin maanviljelijäsuvun perheestä, jossa ei ole juurikaan harrastettu musiikkia. H1:n kipinä soittamiseen syntyi vierailulla perhetuttavan luona, kun tuttavän soitto teki häneen vaikutuksen. H1 alkoi vaatia omaa soitinta kotiin. Soitinhankinnan yhteydessä äiti vei hänet 6-vuotiaana musiikkiopiston pääsykokeisiin, ja hän aloitti soittoharrastuksen. (H1.)

Jotta lapsen kiinnostus voi konkretisoitua taidemusiikkiharrastukseksi, vanhemmilta vaaditaan kulttuurista pääoma – tietoa harrastamisen mahdollisuuksista, edellytyksistä ja opetukseen hakeutumisesta. Lisäksi tarvitaan ajallisia resursseja ja sitoutumista harrastukseen ja sen kuluihin, välineiden hankintaan ja monesti myös tunneille kuljetukseen. Kulut vaativat rahaa tai rahaksi muutettavissa olevaa varallisuutta, joihin Bourdieu (1986) viittaa taloudellisena pääomana.

H2:n vanhemmat ovat toimineet työläisammateissa, ja perheen yhteinen harrastus on ollut musiikin kuuntelu. Perhe vietti paljon aikaa vanhempien levykokoelmaa kuunnellen. Levykokoelma edustaa Bourdieun jaottelussa objektivoitunutta kulttuurista pääomaa, johon kuuluvat tavarat ja esineet, kuten soittimet tai kirjat (Bourdieu 1986, Roiha 2023a). H2 tykkäsi myös soittaa kotona olevia leikkisoittimia. 12-vuotiaana H2:n kaveri pyysi häntä mukaan bändiinsä. Bändi ei jatkanut pitkään, mutta bändikaverilta lainattu instrumentti jäi H2:lle. Hän otti muutamien soittotunnin kaveriltaan ja jatkoi soittimen tutkimista ja itsenäistä opettelua. Myöhemmin H2 sai vanhemmiltaan oman soittimen, ja aloitti opinnot opettajan johdolla musiikkiopistossa 15–16-vuotiaana. (H2.)

H1 ja H2 kertomuksista ilmenee heidän musiikkiopintojensa lähtökohdat: Altistuminen musiikille ja soittimille toimi alkusysäyksenä opetella soittotaitoa, joka on kulttuurisen pääoman hankittua muotoa.

Kulttuurinen pääoma on Bourdieun (1986) käsitteistössä moniulotteinen ja Bourdieu pitää kulttuurisen pääoman siirtymistä pääomien lajeista eniten piilossa olevana. Se voidaan jakaa kolmeen muotoon, joista ruumiillistunut kulttuurinen pääoma ilmenee kantajansa habituksessa olemisen tapana ja kehollisesti omaksuttuina taitoina. Muut kulttuurisen pääoman muodot ovat objektivoitunut ja institutionaalinen kulttuurinen pääoma. Lapsi omaksuu ruumiillistuneen pääoman perittyä muotoa havainnoimalla, kuinka vanhemmat käyttäytyvät ja ilmaisevat tunteitaan, arvojaan ja mielipiteitään.

Kulttuurinen pääoma vanhempien arvoina ja asenteina, yhdessä objektivoituneen pääoman, harrastusta varten hankitun soittimen, kanssa mahdollistaa H1:n ja H2:n osallistumisen musiikin opetukseen. Kulttuurinen pääoma tietoina ja taitoina kehittyy musiikkiopintojen myötä: Harjoittelu tuottaa hankittua ruumiillista kulttuurista pääomaa, joka ilmenee taitona soittaa instrumenttia, lukea nuotteja ja ymmärtää musiikin teoriaa (Leskinen 2022, 6). Opintojen etenemisen myötä oppilaitoksissa suoritettut tutkinnot ja todistukset taas tuovat opiskelijalle institutionaalista pääomaa, instituutioiden legitimoimaa kulttuurista pääomaa. (Bourdieu 1986, Roiha 2023a.)

H3 kuvaa ”kasvaneensa musiikkiin”, ja hänen sukunsa kahdessa edeltävässä polvessa on ollut lähes yksinomaan muusikoita. H3 aloitti opinnot lapsena entisessä sosialistisessa maassa musiikkiin erikoistuneessa koulussa, jonka päämääränä oli kouluttaa tulevia ammattimuusikoita. Koska sosialistisessa yhteiskunnassa yhteiskuntaluokat oli teoriassa purettu ja varallisuus sosialisoitu, erot ryhmien välillä syntyivät niistä identiteettiä muovaavista tekijöistä,⁵ joita kussakin suvussa oli koettu tärkeäksi ja vaalittu. Vaikka taiteen ja kulttuurin parissa toimineet ihmiset olisivat olleet ikään kuin yläluokkaa, erottumista ja arvottamista ei ole voitu tehdä rahassa, vaan tietoina, taitoina ja arvostuksina. (H3.) Kulttuurinen pääoma määrittelee yksilön sosiaalista asemaa

---

⁵ Vertaa Bourdieun habitus ulkoisten rakenteiden sisäistyneenä olemuksena: suhtautumistapoina, taipumuksina, asenteina ja mielen rakenteena. (Bourdieu 1984)

erilaisissa hierarkioissa, sekä yhteisöihin ja verkostoihin kuulumista, joista saatavaan hyötyyn Bourdieu (1986) viittaa sosiaalisena pääomana.

Suomeen muuton jälkeen H3 huomasi, kuinka kapitalistisessa yhteiskunnassa varallisuus ja sosioekonominen asema toivat oman ulottuvuutensa: ”On enemmän muuttujien suhteen, miten ihmiset arvostavat itseään ja arvottavat toisiaan. Mittarit ovat monenkirjavampia ja eri ihmisillä saattaa olla hyvinkin erilaisia mittareita.” Erilaisissa toimintaympäristöissä – kentillä – erilaiset pääoman muodot saavat erilaisia arvostuksia.

Symbolinen pääoma voi viitata mihin tahansa tietyssä toimintaympäristössä arvokkaaksi pidettyyn pääoman lajiin ja se on pääoman lajeista luonteeltaan abstrakteinta. Taiteellisen toiminnan kentällä erityisen kulttuurinen pääoma on vahvasti symbolisesti latautunutta. Yhteiskuntaluokat muodostuvat neljän pääoman – taloudellisen, kulttuurisen, sosiaalisen ja symbolisen – välisessä vuorovaikutuksessa. (Bourdieu 1986; Roiha 2023b, 42–47.) Bourdieun (1984) distinktioteorian mukaan yhteiskuntaluokan tärkeimmäksi määrittäjäksi ja yhdistäväksi siteeksi voidaan ymmärtää ryhmän kesken jaettu yhtenäinen elämäntyyli (Silvennoinen ym. 2023,17).

2.2 Kulttuurinen pääoma ja oppimisvalmiudet

Oppilaat lähtevät perhetaustan takia musiikkiopintoihin erilaisista lähtökohdista. Sekä musiikillinen altistuminen että ymmärrys harrastamisen vaatimuksista voi vaihdella huomattavasti.

Lapset, jotka kasvavat muusikkoperheissä, kasvavat musiikin sisällä, musiikin ympäröimänä ja näkevät koko ajan vanhempiensa ja huoltajiensa tekevän sitä. Ja ihminen on matkiva apina, joten ne altistuu asialle ihan eri tasolla kuin lapsi, jonka vanhemmat eivät ole musiikin kanssa tekemissä, sehän on ihan selvä. (H3.)

Kulttuurinen pääoma siirtyy sukupolvien välillä sekä passiivisesti kulttuuria arvostavan vanhemman esimerkkiä seuraten että aktiivisella ohjauksella, tutustuttamalla lapsi kulttuuriin vaikkapa viemällä häntä konsertteihin ja muihin kulttuuritapahtumiin. Bourdieu kuvaa ilmiötä kulttuurisen uusintamisen käsitteellä. (Kallunki 2022, Bourdieu 1973.)

Kulttuurinen pääoma siirtyy väistämättä, ja kotitaustansa vuoksi lapsi voi ennen opintojensa alkua tietää –tai olla tietämättä– monia arvokkaana pidettyjä asioita. Peritty kulttuurinen pääoma voikin koulujärjestelmissä tulla tulkituksi yksilön erityisenä ominaisuutena ja

lahjakkuutena⁶, josta järjestelmä palkitsee. (Bourdieu & Passeron 1990.) Musiikkiopisto voidaan myös nähdä kulttuurisen pääoman kasautumisen kenttänä niille, joilla on jo kotoa perittyä kulttuurista pääomaa (Leskinen 2022).

Musiikillisen perehtyneisyyden takia perheillä on erilaiset valmiudet ohjata lapsen harjoittelua. H3 nostaa esiin sisällöllisen tuen, kotoa saatavan konkreettisen avun musiikillisiin sisältöihin:

Mitä tarkoitan sisällöllisellä tuella, että jos ei vaikka ymmärrä jotain annettua tehtävää tai tekstuurii, niin voiko siitä viikon aikana kysyä, voiko sen selvittää heti kotona vai täytyy odottaa seuraavaan viikkoon, että tulee seuraava tunti [...] Tai vastaavasti sitä voi harjoitella viikon jotain asiaa viikon niin että se menee ns väärin ilman että sitä ite edes tajuaa, jolloin siitä pitää sitten oppia pois seuraavalla viikolla. (H3.)

Jatkuva palaute voi auttaa ulos harjoittelun mahdollisista umpikujista ja estää väärin liikemallien ratautumisen. H2, joka ennen musiikkiopistoa opetteli soittamista itse tutkien, improvisoiden ja tiedonmurusia yhdistellen näkee myös omatoimisuudella olleen puolensa soitinsuhteen muodostumiselle ja tiedonnälän kasvamiselle, vaikka siinä onkin riskejä: ”Mutta jos se ehtii se asia syttyä ja lämmetä tarpeeksi – niin no tottakai voi siinä voi olla hyvää ja huonoa tuuria, mulla ilmeisesti on ollu hyvää tuuria – sitä voi oppia väärän tekniikan mistä kestää kauan oppia pois, voi jopa oppia asioita väärin.” (H2.)

H1 korostaa vanhempien kiinnostuksen merkitystä, ja katsoo vanhempien mukana olon ja kodin ilmapiirin olevan merkittävää etenkin tavoitteellisemmän harrastamisen mahdollistumiselle. Kannustuksen ja henkisen tuen merkityksestä mainitsevat myös Roiha (2023b, 23) ja Käyhkö (2013, 23). H1:n perhe suhtautui soittamiseen ja sen harjoitteluun kannustavasti:

Kotona aina kyllä pyydettiin soittamaan ja haluttiin kuulla kun mä soitan. Ei kyllä pakotettu eikä kukaan valvonut mun harjoittelua, mutta siellä oli aina sellainen ympäristö, että jos tuli vieraita, pyydettiin että voitko soittaa ja tällä tavalla kannustava ilmapiiri. (H1)

H1:n kotona soittaminen oli sallittua ja toivottua. Toisaalta hän on opettajana myös huomannut, että on koteja, joihin ei haluta ääntä: ”On paljon oppilaita, kellä se soitin saattaa olla ihan

---

⁶ Sivuhuomautuksena musiikillisesta lahjakkuudesta: Sosiaalisen periytyvyyden ohessa musikaalisuutta on pidetty vahvasti geneettisesti periytyvänä. Olkoonkin, ettei musikaalisuuden mittaaminen ole mitenkään yksiselitteistä. (esim. Järvelä 2006, Ojala 2009). DeNora (1997) käsittää musikaalisen lahjakkuuden syntyvän havainnon ja tulkitsijan, soittajan ja kuulijan välisessä vuorovaikutuksessa. Sisäsyntyisenä pidetty ominaisuuskin täytyy siis tuottaa sosiaalisesti tullakseen tunnistetuksi ja edelleen kultivoiduksi.

ihmeellisessä nurkassa siellä kotona. Kun vertaa itteensä, että mua on pyydetty soittamaan, monilla se on päinvastoin, että toivotaan ettei soittaisi ettei häiritsisi siellä kotona.” (H1.) Kodin ilmapiirin vuoksi oppilaan saattaa olla vaikea löytää harjoittelurauhaa ja oppilas voi joutua tasapainottelemaan ristiriitaisessa tilanteessa. H3 käyttää ilmausta ”vastavirtaan uiminen” kuvatessaan lapsen tilannetta perheessä, joka ei ymmärrä harrastuksen vaatimuksia. Tällöin lapsen pitää olla huomattava määrä itsekuria, motivaatiota ja itsepintaisuutta verrattuna ympäristöön, jossa oppilaalla on perheen jatkuva tuki ja ymmärrys harrastuksen vaatimuksista. Myös H2 sanoo olevan ”iso apu, että ymmärretään sen harrastuksen vaativuus ja kunnioitetaan sitä”.

Musiikillisen oppimisen valmiuksista H2 ajattelee, että musiikillinen altistuminen kotona saattaa edesauttaa etenkin ”tulkinnallisen puolen hahmottamista”, ja musiikin syvällisemmän ymmärtämisen liittyvän myös koulutuksen tuomaan avoimempaan maailmankuvaan. Toisaalta oppilaan ajattelun ja sisäisen maailman avautumisen näkeminen on hänelle opettajana yksi riemun kohteista. (H2.) Opettajan on myös mahdollista suhtautua erilaisiin valmiuksiin palkitsevina haasteina.

2.3 Valintojen kynnyksellä: Toimintahorisontti ja sen avartuminen

Toimintahorisontin käsite kuvaa ihmisen itselleen sopivaksi näkemiä mahdollisuuksia sekä niitä valintoja, joita hän näiden näkemysten perusteella voi tehdä (Hodkinson & Sparkes 1997). Käsite kytkeytyy Bourdieun ajatuksiin sosiaalisten rakenteiden ja epätasa-arvoisten mahdollisuuksien yhteydestä. Toimintahorisontissa yksilön henkilökohtaiset valinnat, toiveet ja mieltymykset yhdistyvät sosiaaliin ja kulttuurisiin tekijöihin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Valinnat tapahtuvat osana henkilön elämänkonteksteja, eikä niitä voi erottaa hänen perhetaustastaan, kulttuuristaan tai elämänhistoriastaan. Valintoihin vaikuttavat tiedon lisäksi myös tunteet, ja osin valinnat perustuvat sattumanvaraisiin kontakteihin ja kokemuksiin. Usein valitseminen tarkoittaa yhden vaihtoehdon hyväksymistä useammasta vaihtoehdosta valitsemisen sijaan. (Hodkinson & Sparkes 1997, 33–35.)

Perheen vaikutus näkyy myös ammatin valinnan kynnyksellä. H3:n on opettajana tehnyt havaintoja oppilaittensa päätöksistä musiikkiopiston laajan oppimäärän jälkeen: ”Monet sellaiset, olis ollu rahkeita ammattiopintoihin eivät hetkeäkään harkinneet, et harrastivat sitä harrastuksen tien ja menivät sitten ”oikeaan ammattiin”. ”(H3.)

Musiikkiopintoihin lähteneistä monien vanhemmilla on ollut kytkös musiikkiin: ”Kyllä siinä iso osa on sellaisia, joiden vanhemmat on tavalla tai toisella musiikin kanssa tekemisissä. Se on semmonen maailma, johon kasvaa.” (H3). Perheen kautta oppilailla on realistiset käsitykset musiikista ammattina, sen vaatimuksista sekä omasta kompetenssistaan.

H3 itse on opiskellut johdonmukaisesti pelkkää musiikkia, ja varteenotettavia vaihtoehtoja ei ollut oikeastaan missään vaiheessa. Opintopolkua valitessa erityisesti äidin näkemys kävi selväksi:

Mun äiti on kertonut mulle että ku mä halusin eläinlääketieteelliseen, että ensiksi sinä menet musiikkikasvatukseen koulutukseen ja hankit kunnan ammatin ja sitten sinä voit harkita höpöhöpöjä... että mulla on se toinen puoli kolikosta...Mutta yhtä lailla vanhemmat vaikutti, eli en mennyt höpöhöpöeläinlääkikseen, menin opiskelemaan kunnan ammattia. (H3)

H3 on jatkanut musiikin parissa ja suorittanut pedagogin opintojen lisäksi toisen instrumenttiinsa liittyvän ammattikorkeakoulututkinnon sekä ylimmät korkeakoulututkinnot. (H3.)

Reay (2000) käsittää vanhempien, erityisesti äidin osallistumista lastensa koulutukseen ja sitä koskevaan päätöksentekoon emotionaalisenä pääomana. (myös Varjo ym. 2023, 100–106). Nowotny (1981) on määritellyt emotionaalisen pääoman tietoina, kontakteina ja suhteina sekä pääsynä emotionaalisesti arvostettuihin taitoihin ja voimavaroihin, ja se asettuu osaksi ruumiillistunutta kulttuurista pääomaa (Cottingham 2016, 454).

H1, joka sanoo myöhemmällä iällä ehkä toivoneensa enemmän ohjausta ja apua suunnan selkiyttämiseen, kertoo ammatinvalintansa olleen itsenäinen: ”Kotoa ei oo työnnetty mihinkään suuntaan, mutta aina on tavallaan kannustettu – että on oltu sen takana mitä on itte ajatellut.”

Perhetaustan on todettu olevan kytköksissä lastenkasvatuksen strategioihin. Siinä missä keskiluokkaiset vanhemmat saattavat suhtautua lapseensa kehitettävänä projektina, jolle tarjotaan jatkuvia järjestettyjä mahdollisuuksia ja oppimiskokemuksia, työväenluokkaiset perheet pyrkivät turvaamaan lapsen luonnollisen kasvun. Työväenluokkaisen lapset eivät saa valmennusta instituutioissa toimimiseen, vaan oppivat muita taitoja, kuten itsenäisyyttä. Keskiluokkaiset perheiden kulttuuriset käytännöt taas ovat linjassa instituutioiden oletusten kanssa, mikä tuottaa tiedostamatonta hyötyä. (Lareu 2011; Leskinen 2022.) Luonnollisen kasvun ajatukseen sopii, että lapsi valitsee itsenäisesti ammattinsa, kuitenkin ympäristönsä arvostusten ja asenteiden vaikutuspiiristä käsin. (vert. Saloranta 2023, 117–138.)

H1:n kotona ehdotetut ammatit olivat verrattain käytännönläheisiä, eikä esimerkiksi yliopistosta puhuttu vaihtoehtona. Hän arvioi soitonopettajan ammatin olleen konkreettisesti hahmotettava: ”Luulen, että siitä oltiin varmaan ihan tyytyväisiä, että mä lähin soitonpettajaksi opiskelemaan, kun se on tämmöinen selkeä ammatti, mistä valmistutaan johonkin ammattiin.” (H1.) Myös H2:lle opettajuus oli alusta asti selkeä vaihtoehto, ja mikäli soitonopettajuus ei olisi ollut mahdollista, hän olisi ehkä päätenyt opettajaksi toiselle alalle.

Jos vanhemmat eivät ohjaa ammatinvalintaa kuin alitajuisin asentein, vertaisten ja erityisesti opettajan merkitys kasvaa. H1:n ja H2:n kertomuksista käy ilmi ystävien merkitys musiikillisen motivaation herättäjänä tai ylläpitäjänä. H2:lle vertaisilla oli merkitystä etenkin soittoharrastusta aloittaessa ja itsenäisen opetteluun tukena. H1:n samalla opettajalla soittava ystävä taas edesauttoi varhaisteini-iässä vähentyneen motivaation uudelleen heräämistä, ja hän jatkoi lopulta ystävän perässä ammattikorkeakouluun. Myöhemmin H1 jatkoi vertaisten innoittamana myös yliopisto-opintoihin:

Siellä oli muutamia sellaisia opiskelukavereita, jotka teki siinä rinnalla (yliopisto-) opintoja, joten mä ajattelin, että se on semmonen mihkä mä vois in päästä sisään. En koskaan ajatellut yliopisto-opintoja, mutta se tuntu semmoselta mulle mahdolliselta. (H1.)

H1:n ja H2:n kertomuksista ilmenee myös opettajan tärkeys. H1 ajattelee musiikkiammattiin pääty misensä olleen pitkälti opettajasta kiinni: Lukion jälkeen opettaja oli tiedustellut hänen kiinnostustaan ammattikorkeakouluopintoihin. H1:lla ei ollut selkeitä suunnitelmia, ja luottamus opettajaan ja hänen määrätietoisuuteensa sai H1:n uskomaan opiskelemaan pääsyn mahdollisuuteen. H1 harjoitteli opettajansa johdolla määrätietoisesti vuoden muiden opintojen ohessa ja aloitti sitten musiikkipedagogin opinnot.

H2:lla ammattiin tähtäävä opiskelu tuli tavoitteeksi lukion loppuvaiheessa. Myös hän harjoitteli lukion jälkeen opettajansa johdolla vuoden ennen ammattiopintojen aloitusta. Vaikka soittaminen olikin vetänyt puoleensa kovasti, H2 kertoo ymmärtäneensä ammatin mahdollisuuden melko myöhään:

Et se semmonen tietynlainen epävarmuus, ehkä se oli sitä ku tosiaan suvussa ei ollu ketään. Ei ollu semmost esimerkkiä, mä en tuntenu yhtään ammattimuusikkoa, mä en tuntenu ketään joka opettais ammatikseen tai soittais ammatikseen. Tietysti mun oma opettaja teki sitä ammatikseen ja musiikkiopiston muut opettajat. (H2.)

H2:n kertoo esimerkkien puuttumisen tuomasta epävarmuudesta, minkä lisäksi häntä pohditti myös oma pätevyys: ”Ehkä sen (oman pätevyyden) miettiminen ja sen liiallinen miettiminenkin varmaan vähän jarruttikin siinä.”

H2 kertoo vanhempiensa luottaneen hänen harkintaansa ja tukeneen ammatinvalinnassa: ”Kyllä ne suhtautui silleen hienosti, ettei tullut tätä perinteistä ettei tää oo kunnan ammatti.” H2 harmittelee, ettei ammattipolku vaihtoehtona käynyt hänelle selväksi aikaisemmin. Tällöin hän olisi valinnut lukio-opintonsa toisin ja välttänyt kuormittavia aineita, jotka veivät aikaa harjoittelulta. ”Mä oon myöhemmin aatellut että ku mä olisin päättäny silloin (lukion alussa) mitä mä haluan, ottanut vähän kevyemmän lastin, ja ruvennut määrätietoisesti harjoittelemaan.” (H2.)

Ammattiopintojen tuleminen varteenotettavaksi vaihtoehdoksi myöhään ehtii oletettavasti synnyttää myös taidollisia eroja verrattuna niihin, joille musiikki on varhaisessa vaiheessa näyttäytynyt mahdollisena ammattina, ja joiden perhe on osannut suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti tukea harjoittelua ja ohjata ammatinvalintaa. Jos opintojen alkuvaiheessa perhe tausta tuottaa eroja lähinnä musiikillisen altistumisen ja tuen muodoissa, myös ammattiin ohjautumisen suunnitelmallisuus tuottaa eroja niihin lähtökohtiin, joista ammattiopinnot aloitetaan.

Tirkkonen (2023) muistuttaa Bourdieusta: ”Tavoitteista monet jäävät kaiken harkinnan ulkopuolelle, koska niitä on omassa sosiaalisessa ympäristössä mahdotonta edes ajatella.” Lisäksi muiden kommentit, kuten jonkin vaihtoehdon pitäminen epärealistisena, tai sanattomat viestit vahvistavat tiettyjen valintojen ulossulkemista.

Keskustelusta H2:n kanssa ilmenee, miten sattumankaltaiset, yksittäiset tapahtumat ovat laittaneet liikkeelle tapahtumien ketjun, ja näin määrittävät elämän suuntaa:

E: Oonko ymmärtänyt, että yksittäisten tapausten ohjaamana päätyne sille reitille, minne tähän mennessä tullu? Ettei se oo sellasta aktiivisen urasuunnittelun tulosta vaan tapahtumasarjojen ja oman kiinnostuksen kautta etsittyjä suuntia?

H2: Joo, mä luulen et se mitä nää yksittäiset (musiikin opiskeluun johdattaneet) tapahtumat on opettanut on se että kannattais koko ajan ajatella että mitä haluaa, ajatella mihin on menossa. Nää ei oo sellaisia äkillisiä suunnanmuutoksia vaan pikemmin herätyksiä, että hetkinen, tottakai, tätähän mä haluan eikä se tullut mitenkään uutisena. Mutta se miten voimakkaasti ja paljon mä sitä haluan niin se tuli selväks vasta tällasten tapahtumien kautta.

H2 nostaa esiin jatkuvan itsetutkiskelun merkityksen, jotta omat halut ja päämäärät pysyvät tietoisuudessa, ja sattumankaltaiset mahdollisuudet vievät toivottuun suuntaan.

H1:n ja H2:n tapauksissa opettajilla on ollut keskeinen rooli toimintahorisontin avartajina ja ammattiopintojen tuomisessa valintojen piiriin, jolloin he ovat voineet tarttua oikealta tuntuneeseen vaihtoehtoon. H3:n pohdinnassa opettajan valta ja siihen liittyvä vastuuntunto oppilaiden tulevaisuudesta yhdistyy huoleen poliittisten päätösten vaikutuksista kulttuurialan toimintaedellytyksiin. Hän miettii, kuinka oikein on rohkaista oppilaita alalle sen yhä kasvavan epävarmuuden vuoksi:

[...] että haluaako ees rohkaista ihmisiä tälle alalle ammatiksi, joka ei johdu siitä, että kokisin olevani portinvartija, että tää on tää pyhä ammatti, johon vaan harvat ja valitut pääsevät, mikä on ehkä se tausta mistä mä tuun. Mutta se et kun tää on aika raskas ja stressaava ja epävarma ammatti ja yhä epävarmemmaksi käyvä, niin onko se eettisesti oikein rohkaista ihmisiä laittamaan kaikki lusikat tähän keittoon. (H3.)

Samaan aikaan opettajilla ja heidän asenteillaan on keskeinen merkitys yhdenvertaisemman taidekasvatuksen luomisessa. ArtsEqual-hankkeen puitteissa tehdyn taiteen perusopetuksen eriarvoistavia mekanismeja käsittelevässä julkaisussa Juntunen (2021) haastaa opettajia heräämään eriarvoisuuden havaitsemiseen ja ymmärtämään oppimisen sosiaalisia merkityksiä.

H3 on päätenyt käymään aikuisten opiskelijoiden kanssa keskusteluja, joissa hän jakaa näkökulmiaan ammattiin liittyvistä tekijöistä, ja mitä hänen mielestään olisi syytä ottaa huomioon. Hän näkee ainoana hyvänä syynä lähteä tekemään musiikkia ammatiksi niin pakottavan motivaation, ettei elämässä ei voi ajatella tekevänsä muuta.

Jos se on se mistä se motivaatio tulee, niin okei, mee ammattiin, koska sit ei oo vaihtoehtoa. Mutta ei koskaan välttämättä tuu edes saavuttamaan peruskeskituloisen ihmisen tuloja ja se on aina epävarmaa ja stressaavaa ja jos kaiken tämän hyväksyy ja on silti sitä mieltä, että tää on ainoos mitä haluan tehdä niin minä tuen sataprosenttisesti ja autan kaikilla tavoin. (H3.)

Keskustelut lisäävät opiskelijan ymmärrystä alan käytänteistä ja alaan liittyvistä riskeistä, jolloin hän tiedostaa mihin on ryhtymässä, ja osaa syyntakeisena valmistautua tulevaan.

Vaikka epävarmuus korostuukin taiteen ja kulttuurin parissa, ei monilla muillakaan aloilla olla turvassa epävarmuudelta nollatuntisopimusten ja määräaikaaisuuksien ollessa nykytyöelämän arkipäivää. Seuraavassa luvussa pohdin pakottavaa motivaatiota ja työelämää käsittelen luvussa 4.

3 Kohti ammattia

3.1 Sisäinen palo, poikkeusyksilöisyys ja Bourdieun karismaideologia

Ammattiopinnot vaativat kaikista lähtökohdista tulevilta pitkäjänteistä työskentelyä, motivaatiota harjoitteluun ja asialle omistautumista. Haastatteluista nousi esiin motivaatiota kuvaavia ilmauksia, kuten ”sisäinen palo”, ”sisäinen motivaatio” ja ”sisäinen pakko”. En tarttunut haastatteluhetkellä ilmausten sisältöön. Kontekstissaan ymmärsin ne liikkeelle panevana voimana, päättäväisyytenä ja haluna soittaa, ja halusta lähtöisin olevana sitoutumisena sitkeään työntekoon. Tulkitsin myös, että välillämme vallitsi jossain määrin jaettu käsitys siitä, että ympäristön tekijöillä on vaikutusta siihen, millaiseksi ihmisen kokemus itsestään muovautuu. Yhdelle haastateltavista huomasin jopa tarjoavani vastaava ilmausta keskustellessamme hänen määrätietoisesta työskentelystään soittamisen eteen:

E: Niin et siis sulla on ollu semmonen aika sisäsyntyinen motivaatio ja halu siihen hommaan?

H2: Joo kyl sen niin täytyy olla, et se tuli jotenkin niin luontevasti, että enhän mä sitä tietenkään silloin ajatellut sillä tavalla.

Sisäisessä palossa näyttäytyy äkkiseltään kaksi puolta. Toisaalta se näyttäytyy voimana, joka mahdollistaa pitkäjänteisen työnteon haasteiden ja epävarmuuden edessä. Toisaalta sisäisessä palossa vaikuttaa olevan samankaltaisia piirteitä kuin mitä lahjakkuuteen on totuttu yhdistämään – jotain, mitä ei voi opetella tai omaksua, se joko on tai ei ole. Esiin piirtyy kuva yksilöstä, joka sisältää kumpuavalla erityisellä intohimollaan kulkee kohti tavoitteitaan. Tässä mielessä sisäisen palon, -pakon ja -motivaation käsitteet kietoutuvat kiinnostavasti Bourdieun kuvamaan karismaideologiaan. Karismaideologia ytimessä on ajatus taiteellisesta kyvykkyydestä yksilöllisenä, yhteiskunnan rakenteista irrallisena sisäsyntyisenä toimintana, jossa poikkeuksellinen yksilö kanavoi omaa erityisyyttään taiteeseen (Kts. Bourdieu 1995, Karttunen 2009, Roiha 2023a). Yksilön sisäinen erityisyys piilottaa ympäröivät rakenteet ja ne olosuhteet, joissa palon on mahdollista syttyä ja pysyä elossa. Ihmisen itseymmärrys ei kuitenkaan kehity tyhjiössä, vaan vuorovaikutussuhteessa ympäröivän todellisuuden kanssa, ja siihen vaikuttavat ympäristön piilevät ja vallitsevat stereotypiat (Tirkkonen 2023). Tavoitteiden

asettamisessa ja motivaatiossa ei ole välttämättä kyse vain ”asioiden tarpeeksi haluamisesta”.⁷ Sisäinen palokin vaatii olosuhteet, joissa pysyä hengissä.

Karismaideologian poikkeusyksilöyteen liittyy ihanne siitä, että hankittu asema saavutetaan omien taitojen ja lahjakkuuden ansiosta, ei ulkopuolisin avuin. Näin poikkeuksellisten tekijöiden voidaan ajatella kilvoittelevan taiteen kentällä puhtaasti taiteellisin perustein ja meriitein. (Bourdieu 1995; Roiha 2023a.) Vaikka karismaideologia pyrkii peittämään ne lähtökohdat ja olosuhteet, joissa taidetta tehdään (Karttunen 2009), H1:n kertomus antaa viitettä, kuinka omat taidot eivät kuitenkaan ole ainoa kentällä merkitsevä asia, vaan ainakin joitain ammatin edellytyksistä voisi ehkä siirtyä muuta kautta. Ammattiopintojen ensimmäisellä tunnilla H1:n opettaja kysyi hänen taustastaan, ja H1 tulkitsi opettajan elkeistä tuottaneensa hänelle pettymyksen:

Siihen asti oli ollut vähän ylpeä, että minä itse olen ilman ketään vanhempia pääsyt tähän ja saanut harjoiteltua. Tuli olo, että tuotti pettymyksen, kun vanhemmat eivät olleetkaan muusikoita. Se ei ollutkaan enää sellainen asia, jolla kannatti kauheasti ylpeillä. (H1.)

Keskustelusta ei ilmene, miten opettaja ajattelee perhetaustan olevan merkityksellinen eikä sen perusteella voi päätellä, vaikuttiko vastaus opettajan suhtautumiseen H1:n opettamiseen. Olisiko arvostettuna ja kunnianhimoisena pidetty opettaja ollut kunnianhimoisempi, jos H1 olisi tullut erilaisesta taustasta? Olisiko häntä pyydetty johdonmukaisemmin oppilasmatineoihin soittamaan vertaisilleen ja saamaan vaativissa tilanteissa harjaantumista esiintymisiin? Uskoiko opettaja, kuinka pitkälle H1 voisi päästä? (H1.)

Karismaideologialla viitataan ajatukseen paitsi taiteilijuuden ja myös taiteellisen työn erityislaatuudesta. Karttunen (2009, 23) näkee, että karismaideologiasta on siirrytty 2000-luvun aikana kohti käsitystä, jossa taideammatit ovat menettäneet erityisyytään ja muuttuneet muiden töiden kaltaiseksi.⁸ Hän näkee muutoksen kiinnittyneen osaksi taiteellisen työn prekarisoitumiskehitystä (kts. myös Roiha 2023b). Palaan prekaariuteen luvussa 4.2.

---

⁷ Vert. Käyhkön (2014, 5) mainitsema uusliberalistinen yksilöllisyysretoriikka, jota hän katsoo ilmaisun edustavan.

⁸ Viren (2023, 25) pitää ajatusta taiteesta työnä muiden joukossa hankalana. Hän näkee kehityksen olleen pikemmin sellainen, että prekaareimmaltakin pätkätyöläiseltä vaaditaan alalla kuin alalla taidetyön kaltaista työhönsä sitoutumista ja itsensä likoon laittamista. Ehkä myöhäiskapitalistisessa individualistisen ihmiskäsityksen yhteiskunnassa karismaideologia onkin alkanut ilmentyä työssä kuin työssä poikkeusyksilöyden ja intohimon vaa-
teena?

3.2 Yhteisöön kuuluminen ja sosiaalinen pääoma

Ammattiopintojen aikana muodostuu sosiaalisia suhteita musiikin kenttään, opiskelutovereihin ja opettajiin. Suhteiden luominen ja vaaliminen vie aikaa ja energiaa, ja oppilaitokset voidaan nähdä paikkana, jossa ihmiset muodostavat siteitä toisiinsa keskusteluin ja vastavuoroisin teoin, jotka vahvistavat sidoksia vaihtoon osallistuvien välillä. Yhteisöön kuuluminen on henkilön sosiaalista pääomaa. Bourdieu (1986) käsittää sosiaalisen pääoman resurssien kasautumana, joka on sitä jakavan yhteisön tai sosiaalisessa vuorovaikutuksessa olevien toimijoiden välisessä omistuksessa. Verkoston jäsenet voivat käyttää resursseja keskinäisen solidaarisuuden perusteella. Laaja yhteisöihin kuuluminen on siis eduksi, koska silloin henkilö pääsee osaksi laajempaa jakamisen piiriä. Putnamille (2000) sosiaalinen pääoma merkitsee kokonaisvaltaista suhtautumista muihin ja sen keskeinen ulottuvuus on sosiaalinen luottamus. Tällöin sosiaalinen pääoma on verkostojen, vastavuoroisuuden ja luottamuksen yhdistelmä. (Tuomi 2024, 16–20.) Luottamus on myös ketjuuntunutta samaan verkostoon kuuluvien välillä: Jos A:lle tuttu ihminen B luottaa henkilöön C, myös A luottaa C:hen pelkästään siksi, että hän kuuluu samaan verkostoon. Palaan verkostojen merkitykseen luvussa 4.

Opiskelun arki vaikuttaa mahdollisuuksiin luoda sosiaalisia suhteita. H1:lle opiskelu oli kovaa työtä eikä aikaa liennyt ylimääräiseen. Arjen täytti harjoittelu sekä opetustyö kottipaikkakunnalla. ”Ei sitte tullu [sosiaalisia suhteita] tämmöisen vapaa-ajanvieton kautta siten kun ei ollut koskaan oikein niissä mukana ja samoin illanvietot muutenkin, mä en ehtinyt koskaan osallistua kun olin aina harjoittelemassa siihen asti kun vain sai olla.” (H1.) H1:lle ei muodostunut kovin laajaa yhteisöä, johon hän olisi kokenut kuuluvansa, ja hänen muutamat läheiset ystävänsä olivat samankaltaisista perheistä. H1 tunsi erottuvansa opiskelukavereistaan siten, että erityisesti muusikkoperheistä tulleilla opiskelijoilla oli jo valmiita verkostoja ja he tunsivat monia alan opettajia.

Jo pääsykokeessa tuli jotenkin selväksi, kun siellä kyseltiin –siis muut hakijat kyseli, että kellä opettajilla mä oon käynyt ja kaikki kerto ketä ne tuntee ja mä en oikeen tuntenut ketään kestä ne ees puhu, vaikka olisi ehkä pitänyt, tämmöisiä legendaarisia opettajia Sibelius-Akatemiasta. Siinä vaiheessa tuntu jo että on vähän ulkopuolelta, itte tulee aika puskasta verrattuna moniin muihin. Se oli vähän no-loakin ettei tuntenut sellaisia ihmisiä joita olis pitänyt tuntee. (H1.)

Vajavaiset tiedot kentän arvostetuista toimijoista tai puutteelliseksi koettu kulttuurinen pääoma (Käyhkö 2014, 16) saattavat ulkopuolisuuden tunteen kautta ohjata sosiaalisten suhteiden muodostumista. Jos yhteisöt eivät tunnu saavutettavilta, samankaltaisten on helpompi hakeutua samankaltaisten joukkoon. Tällöin sosiaaliset verkostot voivat jäädä suppeammiksi, eivätkä he pääse osaksi laajempaa yhteisöä, sen resursseja ja keskinäistä solidaarisuutta.

Legendaariset opettajat ja heidän tuntemisensa tuo esiin sosiaalisen pääoman institutionalisoidun muodon, jossa sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen ei enää vaadi henkilökohtaista vännäköä. He ovat tunnettuja suuremmalle joukolle kuin tuntevat, ja heidän seuransa hakeudutaan, koska he ovat tuntemisen arvoisia. (Bourdieu 1986, 250; Tuominen 2024, 21.) Sosiaalinen tunnustus on muuttunut valtaa tuottavaksi symboliseksi pääomaksi (luku 4.1).

4 Työelämä

4.1 Verkot ja symbolinen pääoma

Symbolista pääomaa pidetään kentällä menestymisen kannalta arvokkaimpana, ja se ilmenee muiden pääomien kautta saavutettuna luottamuksena, statuksena ja arvostuksena, joka toimii oikeutettuna pätevyytensä ja oikeanlaisena hyödykkeenä kentällä. Symbolinen pääoma kehittyy kulttuurisesta pääomasta ja toimintatapojen tuntemisesta yhdistyneenä sosiaalisesta pääomaan ja suhdeverkostoihin. (Kekkonen & Annala 2017, 288; Sannaksenaho 2006; Vuorisalo 2013, 30.) Symbolisen pääoman voikin käsittää yhteisön laajasti tunnustamana meritoituneisuutena. Meritoituminen taas on mahdotonta ilman työtilaisuuksia, ja työmahdollisuudet näytävät olevan vahvasti kytköksissä verkostoihin.

Kaikki haastateltavat jakavat kokemuksen verkostojen ja niiden kautta tulevien työtilaisuuksien ja suositusten merkityksestä musiikin kentällä. ”Mun mielestä just musiikkialalla sillä on ihan hirveästi merkitystä, tolla verkostoitumisella, ja suhteilla. Ja sitä ei ehkä salailta kauheesti vaan että se on just niin että pitäisi tuntea nimenomaan.” (H1.) Verkot muodostuvat sekä itse luoduista että perheen kautta perityistä suhteista. Perhetausta vaikuttaa ponnisteluihin, joita henkilön on tehtävä kehittääkseen sosiaalisia verkostojensa. H3 kuvaa musiikkia ”verkostoitumislajina” ja musiikin kenttää ”ekosysteeminä”, jossa ulkopuolelta tulevat joutuvat tekemään työtä päästäkseen systeemiin mukaan. Verkostoitumistyötä vaaditaan paitsi työmahdollisuuksien vuoksi myös yhteissoittomahdollisuuksien saamiseksi.

Ja nimenomaan se, että saisi sitten niitä työmahdollisuuksia ja yhteissoittomahdollisuuksia niin ne täytyy luoda kaikki itse, niin mikään ei tuu ilmatteeks niin arvostan kovasti ihmisiä, joilla on niin kova sisäinen palo että jaksaa kaiken sen läpi työstää (H3.)

H1:n pohtii perhetaustan vaikutuksen kasaantuvaa hyötyä:

Uskon, että sillä on varmasti merkitystä, että jos vanhemmat on muusikkoja, niin nimenomaan niillä verkostoilla...Ja no tottakai, myös miten elää ja hengittää sitä musiikkia siellä kotona ja voi kysyä apua vanhemmiltaan ja vähän mitenkä kannattaa edetä missäkin. Vois kuvitella, tähän on vaan – enhän mä tiedä, mähän tiedän vaan oman elämäni. Mutta näin mä vois ajatella, että sillä on varmasti jotain yhteyttä että ne on nyt siellä sillä tavalla just tosi verkostoituneita näe ihmiset joilla oli jo vanhemmat muusikkoina. (H1.)

Pohdinnassa kiteytyy sekä musiikillinen altistus, ohjaus sekä verkot. H1:n omat verkot ovat syntyneet vähitellen ja lähinnä sattumanvaraisesti. Vaikka verkostoitumisen tärkeyttä oli

painotettu opiskeluissa, H1:lle oli jäänyt epäselväksi, miten verkostoituminen tapahtuu käytännössä: ”En mä oo luonut verkostoja, se tuntuu tosi oudolta. Sitä aina sanottiin, että verkostoitukaa ja verkostoitukaa. No mutta miten verkostoidun? Et se ei ollut mun päämäärä, vaan kaikki on tullut sattumalta. Mulla on käynyt hyvää tuuria siis.” (H1.)

Myös H2:lle on tuotu esiin verkostoitumisen tärkeys:

E: Ootko silleen aktiivisesti siihen verkostoitumistoimintaan paneutunut?

H2: En. Siihen mua on patistettu. Ja mä tiedän, että sitä olis aikanaan pitänyt tehdä paljon enemmän.

Jos alan verkostoitunut luonne ei ole hahmottunut perheen kautta, opettajien toiminta voi auttaa ymmärtämään verkostoja. H1 ja hänen ystävänsä olivat opettajansa ensimmäisiä ammattiotointoihin pyrkijöitä. Tällöin opettaja alkoi selvittää jatko-opintomahdollisuuksia muilta opettajilta sekä luoda suhteita ammattikorkeakoulun suuntaan. Opettajilla on ollut vaikutusta myös työmahdollisuuksien aukenemiseen. Opintojensa lopulla H1 lähti opettajansa ehdotuksesta ulkomaille opetusharjoitteluun, jonka kautta hän tutustui vaikutusvaltaiseen pedagogiin, ja sai tätä kautta projektityön.

H2 on kokenut oman aktiivisuuden olevan merkityksellistä etenkin esiintymisten osalta. Hän ajattelee myös, että etenkin yhteissoitossa henkilökemioiden yhteensopivuus voi olla prioriteetti, sillä tietyn tasoinen soittotaito on itsestään selvyys ja koulutuksen tuomilla valmiuksilla asioita voi myös oppia. Toimintalogiikka tuntuu hyvin ymmärrettävältä yhtyeelle, joka vastaa toiminnastaan ja ylläpitää itse itsensä. Ihmisten edustessa julkisrahoitteisia instituutioita rekrytointeja ohjaavat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet (esim. SML 2024), vaikka parhaiten soveltuvan hakijan määrittely onkin inhimillisen harkinnan tulos.

Työnsaannin hankaluus on kaikkien haastateltavien jakama kokemus, ja työnsaannin mahdollisuudet ovat pitkälti kiinni verkostoista. Työnhakuprosessejaan muistellessaan H1 pohtii, että hänen saamistaan työpaikoista kaikki ovat olleet sellaisia, joissa joku on joko tuntenut tai myöhemmin on käynyt ilmi, että joku on suositellut. H2:lla on samankaltaisia kokemuksia.

Melkein on sit käynyt niin että ne parhaat paikat mitä mä oon saanut on sillä tavalla, että joku on tuntenut mut ja pitänyt mun tavasta opettaa ja mua on kysytty suoraan. Ja kyl nyt sitte vanhemmiten se asia [työnsaannin vaikeudet] on korjaantunut. (H2.)

H3 tuo esiin verkostojen ja työmahdollisuuksien itseään ruokkivan kehän:

Suurin osa työmahdollisuuksista tulee silleen että joku pyytää sinua johonkin.[...] Okei klassisessa on koesoittoja ja tämmösiä, mutta kyllä hirveän paljon työmahdollisuuksista tulee epävirallisia reittejä pitkin ja samat hahmot rupeaa toistumaan ketkä niitä töitä saa ja tekee. (H3.)

Verkostot ovat avain meritoitumisen mahdollisuuksiin, ja meriittien kerääminen verkostojen ulkopuolelta näyttäytyy hyvin hankalana. Verkostojen suuri painoarvo on eriarvoisuutta lisäävä tekijä, sillä verkostoihin pääsy on vaikeampaa niille, joilla ei ole valmiiksi yhteyksiä taidekentän toimijoihin. Työmahdollisuudet rajoittuvat huomattavasti, jos työtilaisuuksien saaminen omien verkostojen ulkopuolelta on lähes mahdotonta. Tällöin verkostojen täytyy kasvaa ammatillisen kunnianhimon edeltä.

4.2 Taloudellinen pääoma ja uran edistämisen mahdollisuudet

Taiteen kentällä ammennetaan pitkälti niukuudesta, työt ovat kilpailtuja ja työolosuhteet monesti prekaareja. H3 kommentti tuo esiin taloudellisten resurssien tuoman puskurin.

Sekä opiskelijoissa että ammatissa näkee, että harrastajat ja tekijät tulevat perheistä, joissa on aika vahva taloudellinen turva tai asema, että on aikaa, varaa ja mahdollisuus lähteä siihen musiikkiin ja varsinkin musiikkiin ammatikseen, joka on aika epävarma taloudellinen teko. (H3.)

Luokkasidonnaiset taloudelliset resurssit kuten asunto, raha tai henkilökohtaisista suhteista riippuva taloudellinen tuki tuovat turvaa, joka mahdollistaa taiteelliseen työhön liittyvän taloudellisen epävarmuuden sietämisen (Roiha 2023). H3 jatkaa epävarmoista oloista:

Et koska se on niin epävarmaa, että siinä tarvii sitä jotain minne sit tippua jossain vaiheessa. Ja siinä saattaa olla vuosia, ettei tavallaan lähde, ihan vaan tekee sitä työtä ja työtä ja työtä, että pitää vaan jaksaa odottaa, niin kyllähän se auttaa jos on semmonen tausta, että sitä voi tehdä, eikä tarvi huolehtia. (H3.)

Varallisuus tuo turvaa epävarmoissa työoloissa ja mahdollistaa ajan ja energian suuntaamisen musiikkiuran edistämisen kannalta keskeiseen tekemiseen. Varallisuus kietoutuu yhteen muiden pääoman lajien kanssa ja tarjoaa mahdollisuuksia sen haltijalle: taloudelliset resurssit vaikuttavat taiteilijoiden kykyyn ottaa riskejä, saada näytön mahdollisuuksia, laajentaa verkostojaan tai hankkia tarvittavaa osaamista osallistumalla koulutuksiin (Roiha 2017, Heikkilä & Lehtinen 2023). H3 konkretisoi varallisuuden tuomia mahdollisuuksia:

Niin että on se aika ja mahdollisuus keskittyä vaan pelkästään siihen treenaamiseen, kun se vaatii sen tuntikausia päivässä ihan sitä asian hallinnan treenaamista, ja sitten myöskin sitä verkostoitumista ja sitä kontaktien luomista ja niitä molempia, että jos pystyy vuosikausia keskittymään vaan siihen, niin onhan siinä edelleen melkoinen etumatka.

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen *Taiteen ja kulttuurin barometrin* kyselyyn⁹ vastanneista 15 % pitää perintöä ja lahjoituksia vähintään ”jonkin verran merkityksellisinä” taloudelleen. Noin puolet vastanneista kertoo yhteisön, perheen ja ystävien tuella olevan vaikutusta tulojen ja taloudellisten turvaverkkojen muodostumiseen. (Hirvi-Ijäs ym. 2019, Roiha 2023b, 22.) Vuoden 2023 barometrin mukaan 35 % taiteilijoista teki taiteilijan ammattitaitoon liittymätöntä työtä, ja musiikin alalla 23 % oli ollut palkansaajana taiteeseen liittymättömässä työssä (Ruusuvirta ym. 2024, 36–37; 63). Kokonaiskuvan hahmottaminen on kuitenkin hankalaa, sillä taiteilijoiden työelämä on monesti rikkonaista ja toimeentulo saattaa muodostua useista eri lähteistä. On kuitenkin oletettavaa, että mitä enemmän aikaa kuluu taiteen ulkopuoliseen työhön, sitä vähemmän sitä on käytettävissä aikaa taideuran edistämiseen, taitojen kehittämiseen ja verkostoitumiseen.

H1 kertoo olleensa työnsä suhteen turvallisuushakuinen, ja vakituinen työ oli hänen ykkösprioriteettinsa valmistumisen jälkeen. Työllistymisen vaikeus sai hänet hakemaan korkeakouluopintoihin. Sitten opettajan virka taas on tuonut vapautta seurata myös muita musiikin alaan liittyviä mielenkiinnon kohteita. (H1.)

Mikäli valintoja ei ole pakko tehdä ensisijaisesti talouden sanelemana, yksilölle jää enemmän valinnan vapautta, mikä voi myös mahdollistaa monipuolisemman työnkuvan tai suuntautumisen esimerkiksi taiteellisesti kunnianhimoisempiin, mutta taloudellisesti epävarmempiin töihin (Roiha 2023a).

4.3 Eriarvoistavat mekanismit ja meritoitumisen problematiikka

Arts Education for All -ryhmän havaintoja kokoavassa julkaisussa (Juntunen 2021, 30) eriarvoisuutta tuottavia ja ylläpitäviä mekanismeja hahmotetaan Göran Therbornin teoriaan pohjautuen. Eriarvoistavat mekanismit ovat etäännyminen, riisto, ulos sulkeminen ja hierarkisointi. Ne toimivat yhtäältä rakenteellisina prosesseina ja toisaalta yksilöllisenä ja kollektiivisenä toimintana, jolla on resursseja jakava vaikutus. (Therborn, 2014, 93–106.)

Ulossulkeminen jakaa ihmiset sisä- ja ulkopuolisiin, ja se pitää sisällään erilaisia yksilön etenemismahdollisuuksia tai oikeuksia rajoittavia tekijöitä: ihmisten eteen asetettuja esteitä,

---

⁹ *Taiteen ja kulttuurin barometri* seuraa vaihtuvilla teemoilla kyselytutkimuksin taiteilijoiden toimintaedellytyksiä ja tuo esiin taiteenaloilla toimivien näkemyksiä ajankohtaisiin kysymyksiin ja ilmiöihin liittyen. (Cupore.fi, luettu 26.4.2025)

hidasteita tai suljettuja ovia, joita paikkansa vakiinnuttaneet – sisäpuolella olevat – usein tahattomastikin vahvistavat. (Juntunen 2021, 30; Therborn, 2014, 98.)

H3:n pohdinnasta voi hahmottaa solidaarisuuden ilmentymisen verkostoissa ja tästä seuraavaan ulossulkevuuteen:

Kyllä musiikin koulutusjärjestelmässä kauttaaltaan näkee sen, että se [perhetausta] kertautuu siellä ja pyörii kulttuurisukujen, name droppausten ja tavallaan ketä sä tunnet ja ketä sä oot tuntenu lapsena ja missä piireissä olet liikkunut lapsena [...] Eli piirit pienet pyörii, ja verkostot pyörii. Se auttaa ihmisiä, jotka tulevat siitä sisäpuolelta. (H3.)

Ulossulkemisen voi nähdä kytköksissä etäännyntymiseen, ja erottavien esteiden rakentumisen seurauksena etuoikeutetun joukon etäännyntymisestä muista. Etäännyntymiseen vaikuttavat yhteiskunnalliset rakenteet ja koulutusjärjestelmät palkintoineen ja etuineen. Etäännyntymisen voi hahmottaa myös Bourdieun karismaideologian problematiikan ja menestyksen käsitteen kautta: vaikka menestys nähdään usein yksilön saavutuksena, sen taustalla vaikuttavat yhteiskunnalliset rakenteet, kuten tiedon epätasainen jakautuminen ja sosiaalinen ympäristö. (Therborn, 2014, 94–95; Juntunen 2021, 30.) Erityisesti menestyneimmällä joukolla on vahva usko meritokratiaan (Roiha 2023a). Hyvissä asemissa olevien – monesti ehkä etuoikeuksiaan tunnistamattoman – joukon, jolle myös valta kasaantuu, etäännyntymisen muista johtaa kyvyttömyyteen tunnistaa eriarvoistavia tekijöitä. Tämä taas voi vaikeuttaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tavoitteiden toteutumista pyrkimyksistä huolimatta.

Hierarkisointi koskee pääasiassa erottelevien ovien sisäpuolelle päässeitä ja tarkoittaa vakiintuneiden arvojärjestysten muodostumista yhteiskunnassa. Se edellyttää erottavien tekijöiden muodostumista ylempi- ja alempiarvoisten välille. (Juntunen 2021, 30; Therborn 2014, 99.) Taiteen kentällä tämän voi ajatella näkyvän siinä, kuinka tietyt koulutuspolut ja ammattiasemat saavat korkeamman arvostuksen kuin toiset. (Kts. Luvun 1.2 ammattinimikeosio). Samaa mekanismia voi hahmottaa myös maantieteellisesti siten, että pääkaupunkiseutu instituutioineen nähdään keskeisenä meritoitumisen areena, mikä voi helposti sulkea maakuntien toimijoita ulkopuolelle. H1 on jättäytynyt suosiolla eniten kilpaillun pääkaupunkiseudun ulkopuolelle, ja hakenut työnsä syrjäisemmiltä seuduilta ja maakunnista.

Mä kiersin kyllä kaikki mahdolliset mitä vaan sai just sen takia että saisi sitten joskus sen viran – tuli vaan mieleen, että mä olin jotenkin asennoitunut siihen että

pääkaupunkiseudulta ei kannata ees kauheesti hakee koska siellä on ihan ne omat verkostot. (H1.)

H2 taas kertoo pääkaupunkiseudun vaikeasta työllistymisestä, sillä vaikka paikkoja olisikin, myös tekijöitä on paljon.

Eriarvoistavista mekanismeista neljättä, riistoa pidetään eriarvoisuuden pahimpana muotona. Riistossa ylempiarvoiset hyötyvät alempiarvoisista ja riisto voi konkretisoitua esimerkiksi toisen ihmisen kunnioitusta hyväksikäyttämällä. (Therborn, 2014, 90–97; Juntunen 2021, 30.) Kova kilpailua ja prekaareja työoloja voi pitää mahdolliselle riistolle altistavana tekijänä, jos meritoitumisen mahdollisuuksia on hankittava olosuhteista riippumatta. Riiston raja lienee häilyvä ja esimerkiksi kutsumukseen vetoava työ, jonka ainoana palkkiona on näkyvyyden kautta meritoituminen, lienee tuttua monelle taiteen kentän toimijalle. (kts. esim. Viren 2023, 27.)

Käyhkö (2023, 79–81) tuo esiin, kuinka eriarvoisuus ei jää ainoastaan rakenteelliselle tasolle. Yksilöt sisäistävät yhteiskunnan eriarvoiset rakenteet, ja alemmuudentunne yksilön sisäisessä kokemusmaailmassa saattaa muodostua eriarvoisuutta ylläpitäväksi tekijäksi. Tausta vaikuttaa, millaisen statuksen tai hierarkian asemiin ihminen hakeutuu. Sisäistetty alemmuus – omien kykyjen perusteeton kyseenalaistaminen – voi estää tarttumasta tarjolla oleviin mahdollisuuksiin, tai että niihin tartutaan epäröiden ja verkkaisesti. Tämä kumpuaa elämän varrella rakentuneista käsityksistä itsestä ja omasta paikasta yhteiskunnassa, ja nämä käsitykset muuttuvat hitaasti. Yksilö voi näin asettua osittain omaksi esteekseen.

5 Yhteenveto

Olen hahmotellut perhetaustasta riippuvia tekijöitä, jotka voivat luoda eriarvoisuutta erilaisista lähtökohdista tulevien välille. Vaikka perhetausta ei ole ainoa tai ehkä merkityksellisinkään eriarvoisuutta tuottava tekijä musiikin kentällä, perhetaustan tuottamat erilaiset lähtökohdat ovat myös aina läsnä.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen on kirjattu tavoitteeksi läpi taiteen ja koulutuksen kentän oppilaitostasolta työelämään (SML, Taideyliopisto, Forum Artis), ja yhdenvertaisuutta on pyritty edistämään myös erilaisin hankkein (ArtsEqual, Luokkahanke).

Tavoitteiden vastavoimana on usko meritokratiaan ja mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumiseen, sekä taiteen ja kulttuurin kentän haastava toimintaympäristö, jossa ammennetaan monesti niukkuudesta epävarmoissa olosuhteissa (Roiha 2023a, Ruusuvirta ym. 2024). Kilpailua käydään toimeentulosta ja työmahdollisuuksista, jotka mahdollistavat taiteelliset ansiot ja toiminnan jatkuvuuden. Yksilön asema taas riippuu siitä, miten kokonaisvaltaisesti hän pääsee osalliseksi kentällä vallitsevista resursseista.

Bourdieu näkee yhteiskunnan muodostuvan erilaisista kentistä, sosiaalisista tiloista, joiden hallinnasta ja sääntöjen määrittämisestä ihmiset kilpailevat. Yhteiskunnan kentät näyttäytyvät kuin pelikenttinä, joissa käydään kamppailua asemista, resursseista ja vallasta ja kentän toimijat ovat väistämättä osallisia tästä pelistä. Peliä käydään pääomia hyödyntäen, ja kentälle pääsee vain omaksumalla ja hallitsemalla kentällä vaaditut säännöt. (Kekkonen & Annala 2017, 288–289; Varjo ym. 2023, 99.)

Ketään ei luonnollisestikaan voi kieltää tavoittelemasta parastaan. Koulutusmahdollisuuksien avautuessa alemmille yhteiskuntaluokille, ylemmät luokat löytävät uusia keinoja huolehtia etulyöntiasemastaan. Syntyy tapoja uusintaa eriarvoisuutta; keinoja erottautua ja luoda sosiaalisia sulkeumia, joissa ryhmä tai yhteisö pyrkii vetämään rajoja ympärilleen. (Kalalahti & Nori 2023, 31.) Myös haastateltavien kanssa musiikin ammattinimikkeistä käydyn keskustelun voi nähdä osaltaan ilmentävän näitä sulkeumia.

Juntunen (2022, 30) hakee tasa-arvotyön välineitä eriarvoistavien mekanismien – riiston, ulossulkemisen, hierarkisoinnin ja etäännyttämisen – vastakohdista: lainsäädännöllä, osallistamalla, lisäämällä vaikutusmahdollisuuksia ja lähentymisellä, tasaamalla eroja positiivisen erityiskohtelun keinoin. Kuitenkin ylempien yhteiskuntaluokkien notkeuden vuoksi Kalalahti ja Nori (2023, 31) suhtautuvat varauksella yhdenvertaisuuteen tähtäävien toimien

vaikuttavuuteen yhteiskuntaluokkien välillä vallitsevien saavutettavuuserojen tasaamiseksi. Miten edistää mahdollisuuksien tasa-arvoa ja takamatkalta tulevan yksilön kykyä kartuttaa ja hyödyntää kokonaisvaltaisesti pääomiaan musiikin kentällä?

Tässä tutkielmassa olen haastateltujen kokemuksista käsin hahmotellut esiin perhetaustan merkitystä musiikin kentällä. Toivon, että kapeasta tulokulmastaan huolimatta työ voisi lisätä ymmärrystä musiikin kentästä ja kentällä vallitsevan pelin edellytyksistä, ja näin edistää monenlaisista taustoista ja asemista tulevien toimijuutta.

Perhetaustan vaikutukset näyttäytyvät läpi musiikkipolun. Perheen kulttuurinen pääoma arvoineen ja asenteineen vaikuttaa niihin lähtökohtiin, joista soittoharrastus aloitetaan. Kulttuurinen pääoma ilmenee musiikillisina altistumisina, kotoa saatavana tukena ja kentän arvostusten ja käytänteiden tuntemisena. Taloudellinen pääoma taas tuo turvaa, joka voi mahdollistaa kokonaisvaltaisen keskittymisen musiikkiammatin vaatimuksiin, ja toimii tarvittaessa puskurina epävarmalla alalla. Sosiaalinen pääoma ilmenee kuulumisena erilaisiin yhteisöihin ja sosiaaliset verkostot näyttäytyivät keskeisimpänä kanavana työmahdollisuuksiin. Jos perittyjä verkostoja ei ole, niiden muodostuminen jää yksilön varaan. Verkostojen syntyvät kuitenkin pitkälti sattumalta, eikä tarkoitushakuinen verkostoituminen näyttäydy luontevana.

Käyhkö (2023, 78–79) on tuonut esiin taustan vaikutuksen siihen, millaisiin statuksen ja hierarkian asemiin ihminen hakeutuu, sekä vastentahtoisuuden pelata kentän peliä tavoitellakseen siellä vallitsevia ideaaleja. Yksilön sisäinen kokemusmaailma, joka kehittyy vuorovaikutussuhteessa sosiaalisen ympäristön kanssa, saattaa myös muodostua yhdeksi esteeksi tasa-arvon tielle. Yksilön toimintahorisonttiin ei välttämättä mahdu hänen käytettävissään olevat mahdollisuudet. Mikäli perhepiiristä ei löydy musiikin ammattilaisia suunnan näyttäjäksi, haastateltavat toivat esiin etenkin opettajan merkityksen musiikkiammatin tulemisessa valintojen piiriin.

Perhetaustan vaikutus näyttäytyykin useiden osatekijöiden kasautumana. Epäilen, että musiikin alan arvostetuinta huippua kohti edetessä erot syntyvät yhä pienemmistä tekijöistä, ja mitä pidempi takamatka, sitä hankalammaksi huipun saavuttaminen luultavasti käy. Tausta yksinään ei kuitenkaan lukitse kenenkään mahdollisuuksia tai asemaa, sillä reitit ovat muovautuvia ja kentälle mahtuu monenlaisia toimijuuksia.

Lähteet

Alkuperäisaineisto

Haastatteluista purettu kirjallinen aineisto tekijän hallussa.

Äänitteet hävitetään työn julkaisun jälkeen.

Haastattelu H1, 2.2.2025.

Haastattelu H2, 3.3.2025.

Haastattelu H3, 1.2.2025.

Kirjallisuus

ArtsEqual. <https://www.artsequal.fi/fi/> (luettu 21.5.2025)

Bourdieu, P. 1973 *Cultural reproduction and social reproduction*. Teoksessa Brown R (eds) Knowledge, Education and Cultural Change. London: Tavistock.

Bourdieu, P. 1984. *Distinction: A social critique of the judgment of taste*. London: Routledge & Kegan Paul.

Bourdieu, P. 1986. ”Forms of Capital.” Kääntänyt Nice, R. Teoksessa *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, toim. Richardson J. G. New York: Greenwood Press.

Bourdieu, Pierre. 1995. *The Rules of Art. Genesis and Structure of the Literary Field*. (Les Règles de l’art, 1992.) Kääntänyt Susan Emanuel. Stanford: Stanford University Press.

Bourdieu, P. & Passeron J. 1990. *Reproduction in Education, Society and Culture*. Sage Publications.

Cottingham, M.D. *Theorizing emotional capital*. Theor Soc 45, 451–470 (2016).

<https://doi.org/10.1007/s11186-016-9278-7>

Forum Artis – Taiteilijajärjestöjen yhteistyöjärjestö. 2022. Eettinen ohjeisto taide- ja kulttuurialalle. <https://eettinentaide.fi/2-yhdenvertaisuus/> (luettu 21.5.2025)

Heikkilä, E., Lehtinen, L. 2023. *Johdanto*. Teoksessa Heikkilä, E.; Lahdenperä, S. & Lehtinen, L. (toim). 2023. *Tanssitaide, luokka ja ruumiillisuus – kirjoituksia yhteiskuntaluokasta ja taidetyöstä*. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 78. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, Helsinki.

- Heikkilä, E. & Lehtinen, L. & Puuperä, A. 2023. *Luokkatietoisista työtavoista*. Teoksessa Heikkilä, E.; Lahdenperä, S. & Lehtinen, L. (toim). 2023. *Tanssitaide, luokka ja ruumiillisuus – kirjoituksia yhteiskuntaluokasta ja taidetyöstä*. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 78. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, Helsinki.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.
- Hirvi-Ijäs, M., Sokka, S., Rensujeff, K., Kautio, T., Kurlin, A. 2020: *Taiteen ja kulttuurin barometri 2019: Taiteilijoiden työ ja toimeentulon muodot*. Cuporen verkkojulkaisuja 57. Helsinki: Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus.
- Hodkinson, P. & Sparkes, A. 1997. *Careership: A Sociological Theory of Career Decision Making*. *British Journal of Sociology of Education*, Vol. 18, No. 1 (1997), s. 29–44.
- hooks, b. 2000. *Where we stand: Class matters*. New York: Routledge.
- Huhtakallio, S. & Lindroos, A. 2023. *Miten meistä tuli tanssitaiteilijoita? Sosioekonomisen taustan ja paikallisuuden vaikutuksista tanssintekijäksi päätymiseen ja taiteilijana toimimiseen*. Teoksessa Heikkilä, E.; Lahdenperä, S. & Lehtinen, L. (toim). 2023. *Tanssitaide, luokka ja ruumiillisuus – kirjoituksia yhteiskuntaluokasta ja taidetyöstä*, Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 78. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, Helsinki.
- Härkönen, J. 2010. *Sosiaalinen periytyvyys ja sosiaalinen liikkuvuus*. Teoksessa Erola, J. (toim.) *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 51–66.
- Ilmola-Sheppard, L.; Rautiainen, P.; Westerlund, H.; Lehikoinen, K.; Karttunen, S.; Juntunen, M.-L., ja Anttila, E., toim. 2021. *ArtsEqual: Tasa-arvo taiteen ja taidekasvatuksen palveluiden suuntana*. Helsinki: Taideyliopisto.
- Juntunen, M.-L. 2021. *Eriarvoistavat mekanismit taiteen perusopetuksessa: Synteesi Arts Education for All -ryhmän tutkimuksista*. *Synteesi* (4), 27–49.
- Kalalahti, M., Silvennoinen, H., Varjo, J. & Vilkmann, M. (toim.) 2023. *Koulutus ja yhteiskuntaluokka*. Tampere: Tampere University Press.
- Kallunki, J. 2022. *Cultural reproduction in Finland: Symmetric intergenerational transmission of cultural orientations*. *Acta Sociologica*, 66(1), 26–43.
<https://doi.org/10.1177/00016993211070980>
- Kanerva, A., Oksanen-Särelä, K., Leppänen, A. & Kurlin Niiniaho, A. 2023. *Musiikin opintopolut*. Cuporen verkkojulkaisuja 70. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.
- Karttunen, S. 2009. *”Kun lumipallo lähtee pyörimään”*. *Nuorten kuvataiteilijoiden kansainvälistyminen 2000-luvun alussa*. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

- Kekkonen, S. & Annala, J. 2017. *Kansainvälisyys akateemisen identiteetin muokkaajana. Kansainvälinen henkilökunta suomalaisella tieteen pelikentällä*. Aikuiskasvatus 4, 286-301.
- Keski-Petäjä, M. & Witting, M. 2016. <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2016/vanhempien-koulutus-vaikuttaa-lasten-valintoihin>. Luettu 27.10.2024.
- Kolbe, L. (2010). *Esipuhe: Luokat, myytit ja suuri kansallinen kertomus*. Teoksessa Erola, J. (toim.) *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun suomessa*. Gaudeamus.
- Käyhkö, M. 2008. *Vaie(nne)ttu luokka*. Teoksessa Hannikainen, M. & Lohikoski, P. (toim.) *Työväki lähtee – mihin suuntaa tutkimus? Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura*, 207–219.
- Käyhkö, M. 2013. *Hivuttautuen kohti vierasta maailmaa. Työläistyttöjen tie yliopistoon*. Naistutkimus 1, 19–31.
- Käyhkö, M. 2014. *Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? Työläistaustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja luokan kokemukset*. Sosiologia 51 (1), 4–20.
- Käyhkö, M. 2023. ”*Sosiaalista nousua en oo miettiny*”. *Työläistaustaiset yliopisto-opettajaiset, yliopistotyö ja eletty luokka*. Teoksessa Kalalahti, M., Silvennoinen, H., Varjo, J., Vilkmann, M. (toim.) 2023. *Koulutus ja yhteiskuntaluokka*. Tampere University Press.
- Lareau, A. 2011. *Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life*. University of California Press.
- Le Grand, Elias 2008. *Renewing Class Theory? Exploitation, Individualization and Culture*. Teoksessa Olsson, A. (toim.) *Thinking with Beverley Skeggs*. Centrum for genusstudier, Stockholms universitet.
- Leppänen, T. & Moisala, P. 2003. *Kulttuurinen musiikintutkimus*. Teoksessa Eerola, T. Louhivuori, J. & Moisala, P. (toim.): *Johdatus Musiikintutkimukseen*. s. 71–86.
- Leskinen, E. 2022. *Konservatorio ja kulttuurinen pääoma. Taidemusiikkiharrastuksen merkitys lapsiperheiden kulttuurisessa reproduktiossa*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Linnavalli, T., Tervaniemi, M., Huotilainen, M. 2023. *Musiikki oppimisen tukena lapsuudessa – tutkimusesimerkkejä lisätyn matalan kynnyksen musiikkitoiminnan vaikutuksista*. Musiikkikasvatus 01/26, 8–18.
- Luokkahanke. <https://www.luokkahanke.com> (luettu 21.5.2025)

- Mikkonen, S. & Korhonen, V. 2018. *Työläistäustaiset yliopisto-opiskelijat ja koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo*. Julkaisusarjassa *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2018:4 Syrjänen, Pekka (toim.). Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Nowotny, H. 1981. *Austria: Women in public life*. Teoksessa Epstein, C. F., Coser R. L., (toim.), *Access to power: cross-national studies of women and elites* (pp. 147–156). London: George Allen & Unwin.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Reay, D. (2000). *A useful extension of Bourdieu's conceptual framework? Emotional capital as a way of understanding mothers' involvement in their children's education*. *The Sociological Review*, 48, 568–585.
- Reeves, A. 2015. *'Music's a Family Thing': Cultural Socialisation and Parental Transference*. *Cultural sociology*, 9(4), pp. 493–514. doi:10.1177/1749975515576941
- Roiha, T. 2017. *Luokattomat taiteilijat? Taiteellisen työn yhtäiskunnallinen eriarvoisuus prekaarissa taidemaailmassa*. Tahiti 1. <https://tahiti.journal.fi/article/view/85655/44605> Haettu 30.11.2024.
- Roiha, T. 2019. *"Crossing the Magical Barriers of Art: Social Class, Authorship and Capital in the Contemporary Finnish Literary Field."* *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*. Vol. 22. 50–71. Osoitteesta <https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN2000-8325-2019-01-04>. Haettu 5.12.2023.
- Roiha, T. 2023a. *Seikkailu, johon sinulla ei ole varaa – Näkökulmia luokkaan taiteellisessa työskentelyssä*. Teoksessa Heikkilä, E.; Lahdenperä, S. & Lehtinen, L. (toim). 2023. *Tanssitaide, luokka ja ruumiillisuus – kirjoituksia yhteiskuntaluokasta ja taide-työstä*, Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 78. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, Helsinki.
- Roiha, T. 2023b. *Luokan varjoista: Kirjailijuuden, tekijyyden ja yhteiskuntaluokan jäsenyyksiä 2010-luvun kotimaisen kirjallisuuden kentällä*. Jyväskylän yliopisto.
- Ruusuvirta, M., Kanerva, A., Rensujeff, K., Leppänen, A. (2024). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2023: Taiteilijan työn monet muodot*. Cuporen verkkojulkaisuja 78. Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore.
- Saloranta, V. 2023. *Koulutusvalinnan illuusio nuorten siirtymävaiheessa peruskoulusta toiselle asteelle*. Teoksessa Kalalahti, M., Silvennoinen, H., Varjo, J., Vilkmán, M. (toim.) 2023. *Koulutus ja yhteiskuntaluokka*. Tampere University Press.

- Sanaksenaho, S. 2006. *Eriarvoisuus ja luottamus 2000-luvun taitteen Suomessa: Bourdieulainen näkökulma*. Jyväskylän yliopisto.
- Silvennoinen, H., Varjo, J., Kalalahti, M. 2023. *Koulutus suomalaisessa luokkatutkimuksessa*. Teoksessa Kalalahti, M., Silvennoinen, H., Varjo, J., Vilkmán, M. (toim.) 2023. *Koulutus ja yhteiskuntaluokka*. Tampere University Press.
- SML, Suomen musiikkioppilaitosten liitto. 2024. Tasa-arvo ja yhtdenvertaisuussuunnitelma https://www.musicedu.fi/wp-content/uploads/2024/11/SML_-Tasa-arvo-ja-yhtdenvertaisuussuunnitelma.pdf (luettu 23.4.2025)
- Therborn, G. 2015. *Eriarvoisuus tappaa*. Käänt. Henttonen, T. Vastapaino.
- Taideyliopisto. <https://www.uniarts.fi/yleistieto/tasa-arvo-ja-yhtdenvertaisuus/> (luettu 21.5.2025)
- Tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/> (luettu 3.4.2025)
- Tirkkonen, S. 2023. *Luokkakokemus, habitus ja kollektiivinen ruumiillinen muisti*. Teoksessa Heikkilä, E.; Lahdenperä, S. & Lehtinen, L. (toim). 2023. *Tanssitaide, luokka ja ruumiillisuus – kirjoituksia yhteiskuntaluokasta ja taidetyöstä*, Teatteri-korkeakoulun julkaisusarja 78. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, Helsinki.
- Toikkanen, J. & Virtanen, I.A. 2018. *Kokemuksen käsitteen ja käytön jäljillä*. Toim. Toikkanen, J. & Virtanen, I.A. *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö*. Lapland University Press. 7–24.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2012). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Tuominen, M. 2024. Value of Social Capital. Revisiting Theoretical and Empirical Premises of Social Capital. Turun yliopisto.
- Tökkäri, V. 2018. Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Toim. Toikkanen, J. & Virtanen, I.A. *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö*. Lapland University Press. 64–84.
- Viren, E. 2023. Vallankumouksen asennot. Brecht, Benjamin ja kysymys estetiikan politisoinnista. Tutkijaliitto.
- Vuorisalo, M. (2013). Lasten kentät ja pääomat: Osallistuminen ja eriarvoisuuksien rakentuminen päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto.